

FŐNIX – ME

MISKOLCI
EGYETEM
UNIVERSITY OF MISKOLC

**MEGÚJULÓ EGYETEM FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYI
FEJLESZTÉSEK A FELSŐFOKÚ OKTATÁS MINŐSÉGÉNEK ÉS
HOZZÁFÉRHETŐSÉGÉNEK EGYÜTTES JAVÍTÁSA ÉRDEKÉBEN**

EFOP-3.4.3-16-2016-00015

Jólét vs. jól-lét

Dr. Fekete Sándor
Miskolci Egyetem BTK
Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete
feketesandor@gmail.com

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

PROBLÉMAFELVETÉS

- Előadásomban a jólét és jól-lét jelentésbeli és filozófiai tartalmát vizsgálom meg, főként társadalomtudományi oldalról.

MI A KÜLÖNBSÉG?

- A magyar nyelvben csupán egyetlen betű és mégis ég és föld! (egybeírás vagy kötőjellel?)
- Jelentéstartalmukat tekintve hasonló alakjuk ellenére is eltérnek egymástól.

- A **jólét** a jelenleg is uralkodó fogyasztói társadalomban tapasztalható pénzügyi bőséget, anyagi javakban és kizárólag pénzért kapható szolgáltatásokban való gazdagságot jelent.

- A **jól-lét** nem az anyagi érdekeket, a gazdagságot helyezi előtérbe, hanem az emberek „boldogságát”. Nem az emberek minél jobb anyagi helyzetével állítja egyenes arányosságba a boldogságérzetüket. A munka és a minél nagyobb fizetés helyet, a szabadidőt, az egészséget, a családi és baráti kapcsolatokat tekinti fontosnak.

- **GDP:** A bruttó hazai termék (angolul *gross domestic product*) a közgazdaságtanban egy bizonyos terület – többnyire egy ország – adott idő alatti gazdasági termelésének a mérőszáma. Méri a nemzeti jövedelmet és teljesítményt. Gyakran használják az országban élők átlagos életszínvonalának mutatójaként az egy főre jutó GDP-t, ami azonban túlzott leegyszerűsítésnek tekinthető.

- A **humán fejlettségi mutató** (Human Development Index, rövidítése: **HDI**) egy mutatószám, amely a világ országainak összehasonlítását teszi lehetővé a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az életszínvonal alapján. A HDI-t az ENSZ már több, mint két és fél évtizede publikálja, melynek alapkonceptiója a kezdetek óta változatlan, de a konkrét számítási módban többször történt változás. Az ENSZ tagállamait minden évben rangsorolják a HDI szerint.

- **HPI:** A Happy Planet Index (HPI, magyarul: Boldog Bolygó Index) az emberi jól-lét elérésének ökológiai hatékonyságát méri. A mérőszámot a londoni New Economics Foundation fejlesztette ki. A HPI három különálló jelzőszámot foglal magába: a várható élethosszt, elégedettséget az élettel, és az ökológiai lábnyomot.

- **Az ökológiai lábnyom** egy erőforrásmenedzselésben és társadalomtervezésben használt érték, ami kifejezi, hogy adott technológiai fejlettség mellett egy emberi társadalomnak milyen mennyiségű földre és vízre van szüksége önmaga fenntartásához és a megtermelt hulladék elnyeléséhez. A kifejezés William Rees és Mathis Wackernagel kanadai ökológusoktól származik. Ez az érték kiszámítható egyes emberekre, csoportokra, régiókra, országokra vagy vállalkozásokra is.

- A **stressz** eredetileg a szervezetnek az ingerekre adott nem specifikus válaszát jelölő orvosi szakkifejezés volt. Mai értelmében azonban jelentése nagyjából „folyamatos feszültség” vagy „tartós idegesség”, mely rendszerint egy, vagy több állandó negatív ingerre adott tartós válaszreakció a szervezet részéről. A tartósan fennálló stressz akár komoly egészségkárosodást eredményezhet, mivel gyengíti a szervezet ellenállóképességét.

- Hosszabb ideig fennálló tartós stressz hatására kialakulhat:
 - Tartósan rossz közérzet
 - Szorongás
 - Pánikrohamok, esetleg pánikbetegség
 - Depresszió, ingerlékenység
 - Soványság, elhízás
 - Csökkent ellenállóképeség
 - Menstruáció megszűnése
 - Hajhullás

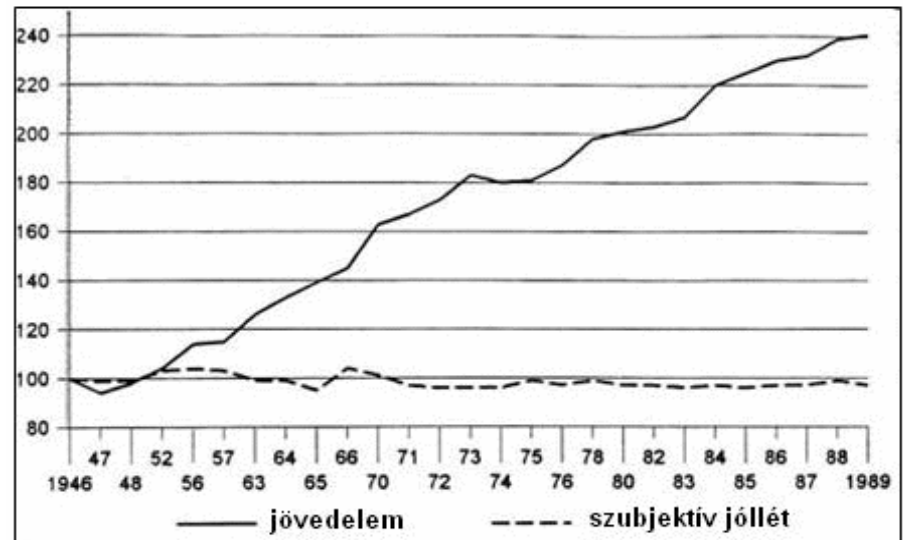
OBJEKTÍV ÉS SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT KÉRDÉSE

- Anyagi és nem-anyagi jól-lét
- **Objektív jól-lét jellemzők:**
 - Makro szinten: GDP
 - Mikro szinten: kereset mértéke
- **Szubjektív jól-lét jellemzők:**
 - Makro szinten: Boldogság / Elégedettség nemzet szinten
 - Mikro szinten: Boldogság / Elégedettség az egyén szintjén
 - **Easterlin paradoxon:** az objektív és szubjektív jól-lét összefüggései nem egy-az egyben feleltethetők meg egymásnak, egy darabig áll csak fenn az egyenes arányosság. A „jóléti kritikus pont” felett a gazdagság már nem befolyásoló tényező, vagy legalábbis nem olyan erősségben, mint a kritikus pont alatt.

A JÓL-LÉT ÉRTELMEZÉSE

- **Easterlin** paradoxon mondanivalóját jól érzékelteti a következő grafikon:
- Az idősoros adatok arról árulkodnak, hogy a vizsgált országok esetén az 1946 és 1989 közötti időszakban a folyamatos és jelentős gazdasági fejlődés egyáltalán nem társult a boldogságszint, a szubjektív jól-lét növekedésével (Diener 1999).

Az anyagi helyzet és a szubjektív jól-lét változása 1946 és 1989 között Franciaországban, Japánban és USA-ban

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSA

- Igényeink és szükségleteink újra gondolása
- Paradigma váltás
- Kevesebb munka = több szabadidő
- Közösségek
- Dematerializáció
- Egészség
- Egyéni felelősség

- Társadalmi felelősség
- Bátorság
- Kitartás
- Érdekérvényesítés

EGYÉN SZEMPONTJAI

- Kevesebb munka= több szabadság= kevesebb stressz
- Több idő a valóban fontos dolgokra
- Egészség
- Jobb szociális élet

TÁRSADALOM

- Nagyobb produktivitás
- Kisebb munkanélküliség
- Jobb egészségügyi állapotok=kisebb egészségügyi kiadások
- Kisebb bűnözés
- Nagyobb társadalmi egyenlőség

FÖLD

- Kisebb fogyasztás=kisebb ökológiai lábnyom
- Természetvédelem

A TÁRSADALMI JÓL-LÉT ÁLTALÁNOS FOGALMA

- Többféle értelmezés, ma sincs egységes definíciója (McGillivray–Clarke 2006)
- Rokon fogalmak:
 - boldogság (happiness)*
 - humán fejlettség (human development)*
 - életminőség (quality of life)*
 - az élettél való megelégedettség (life satisfaction)*
 - az élet hasznossága (utility of life) stb...*
- Folyamatosan változó jelentés és mérési módszerek

A TÁRSADALMI JÓL-LÉT ÁLTALÁNOS FOGALMA

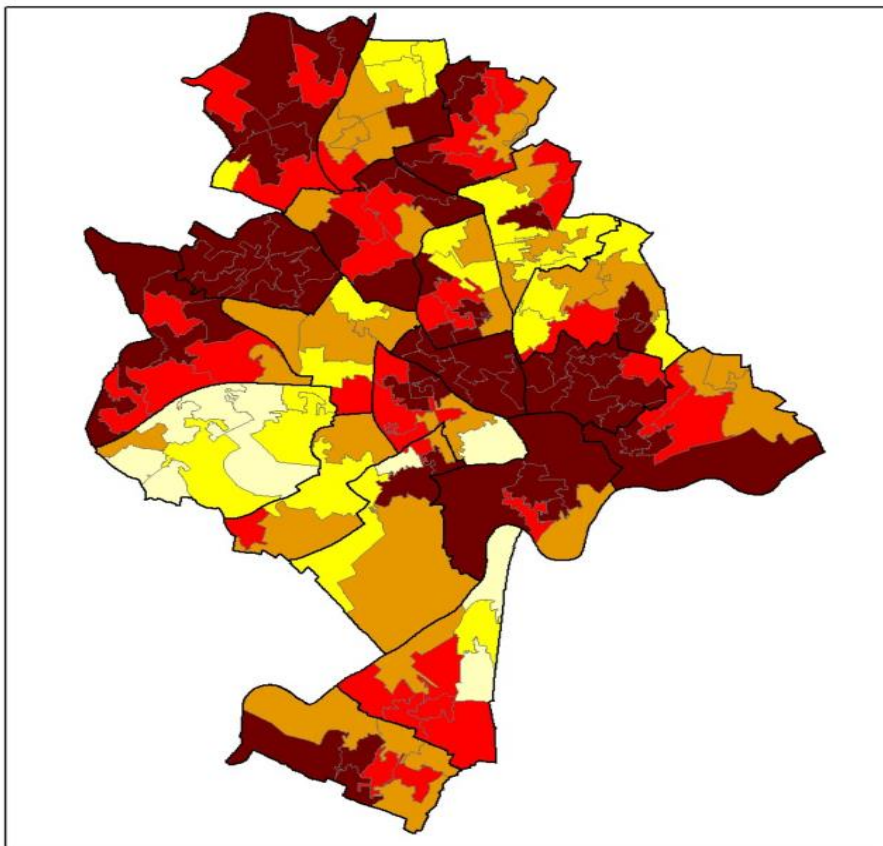
	A jól-lét jelentése	A jól-lét mérése
1950-es évek	gazdasági jól-lét	GDP-növekedés
1960-as évek	gazdasági jól-lét	egy főre jutó GDP-növekedés
1970-es évek	alapvető szükségletek	egy főre jutó GDP-növekedés + alapvető javak
1980-as évek	gazdasági jól-lét	egy főre jutó GDP-növekedés + pénzben nem mérhető tényezők
1990-es évek	humán fejlettség + képességek	humán fejlettség + fenntarthatóság
2000-es évek	egyetemes emberi jogok, megélhetés, szabadság	Millenniumi Fejlesztési Célok + „új” területek: kockázat és felhatalmazás (empowerment)

Forrás: Sumner 2006, 56. alapján saját szerk.

A TÁRSADALMI JÓL-LÉT ÁLTALÁNOS FOGALMA

- Konceptuális elmozdulás → módszertani pluralizmus
- Kompozit indikátorok:
 - WHO – Quality of Life Index*
 - UNDP – Human Development Index*
 - OECD – Better Life Index*
 - NEF – Happy Planet Index*
 - University of Leicester – Satisfaction with Life Index*
 - (...)*

A LOKÁLIS SZINTŰ JÓL-LÉT INDEX TÉRKÉPEZÉSE NOTTINGHAM (NAGY-BR.) PÉLDÁJÁN

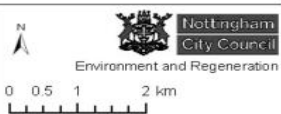

Title: Child Well-being Index 2009: Overall Index

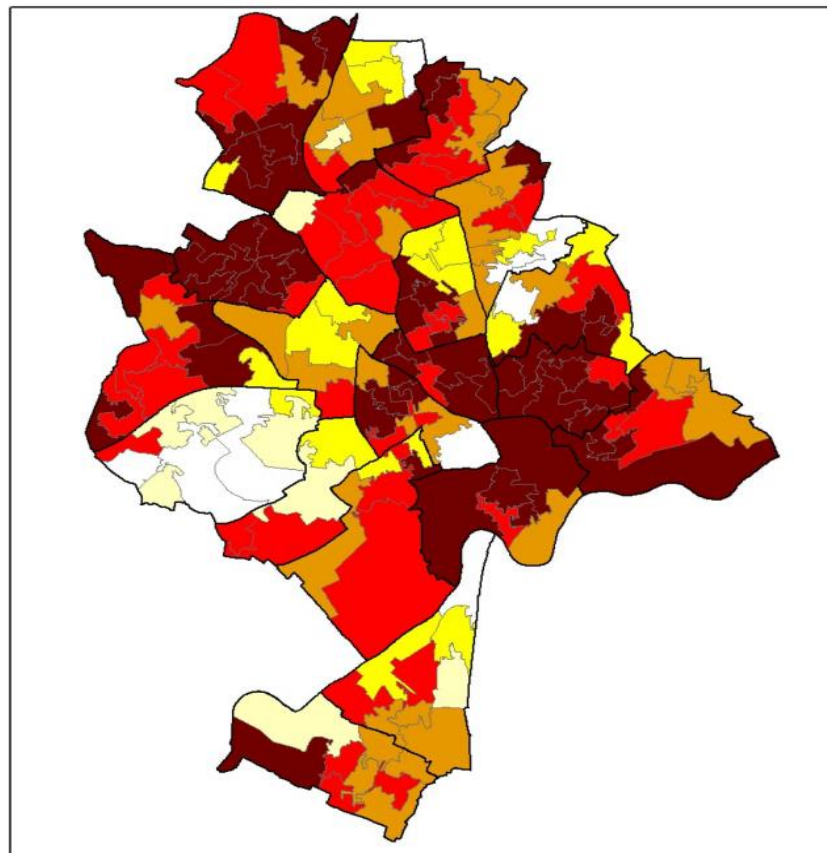
National Rank of Super Output Areas

Map produced on:
13/11/2009
Map produced by:
Policy and
Information Team

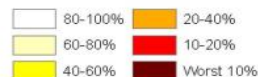

This map is reproduced from Ordnance Survey material with the permission of Ordnance Survey on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office © Crown copyright. Unauthorised reproduction infringes Crown copyright and may lead to prosecution or civil proceedings.
Nottingham City Council 100019317. 2009. h:\users\city.development\policy\inkirk

Title: Child Well-being Index 2009: Material Well-being domain

National Rank of Super Output Areas

Map produced on:
13/11/2009
Map produced by:
Policy and
Information Team

This map is reproduced from Ordnance Survey material with the permission of Ordnance Survey on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office © Crown copyright. Unauthorised reproduction infringes Crown copyright and may lead to prosecution or civil proceedings.
Nottingham City Council 100019317. 2009. h:\users\city.development\policy\inkirk

A STIGLITZ-JELENTÉS (2008)

- 12 ajánlás megfogalmazása
- 3 fő tématerület:
 - a GDP-alapú termelés pontosabb számbavétele*
 - az életminőség mérése*
 - a fenntarthatóság szempontjainak figyelembevétele*
- 3 megközelítési mód:
 - szubjektív jól-lét (subjective well-being)*
 - képességalapú megközelítés (capability approach)*
 - javak tisztességes elosztásának elmélete (fair allocation theory)*

A STIGLITZ-JELENTÉS (2008)

- A jól-lét 8 fő dimenziója (5. ajánlás, 28. pont):
 - I. *Anyagi életszínvonal (jövedelem, fogyasztás és vagyon)*
 - II. *Egészség*
 - III. *Oktatás*
 - IV. *Egyéni tevékenységek (a munkát is beleértve)*
 - V. *Politikai képviselet és kormányzás*
 - VI. *Társadalmi és személyes jellegű kapcsolatok*
 - VII. *Környezet (jelenlegi és jövőbeli feltételek)*
 - VIII. *Bizonytalanság (gazdasági és fizikai jellegű)*
- Objektív és szubjektív jól-lét közös figyelembevétele (10. ajánlás)

A jelentés különbséget tesz a *jelenlegi jól-lét* és a *fenntarthatóság* értékelésekor, azaz hogy mennyire lehet mindezt hosszú távon fenntartani.

A jelenlegi jól-lét egyaránt kapcsolódik a gazdasági forrásokhoz, például a jövedelemhez, és az emberek életének nem gazdasági jellegű vonatkozásaihoz (mit csinálnak, mit csinálhatnak, hogyan éreznek, milyen a természeti környezet, amiben élnek).

Az, hogy a jól-lét ezen szintjei fenntarthatók-e, attól függ, hogy a mi életünkben fontos „tőkét” (természeti, fizikai, emberi, társadalmi tőke) továbbadjuk-e a következő generációknak

A jelentés másik kulcsüzenete, hogy eljött az ideje annak, hogy mérési rendszereinkben *a hangsúlyt a gazdasági teljesítmény méréséről az emberek jól-létének a mérésére helyezzük.*

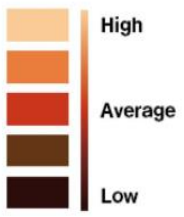
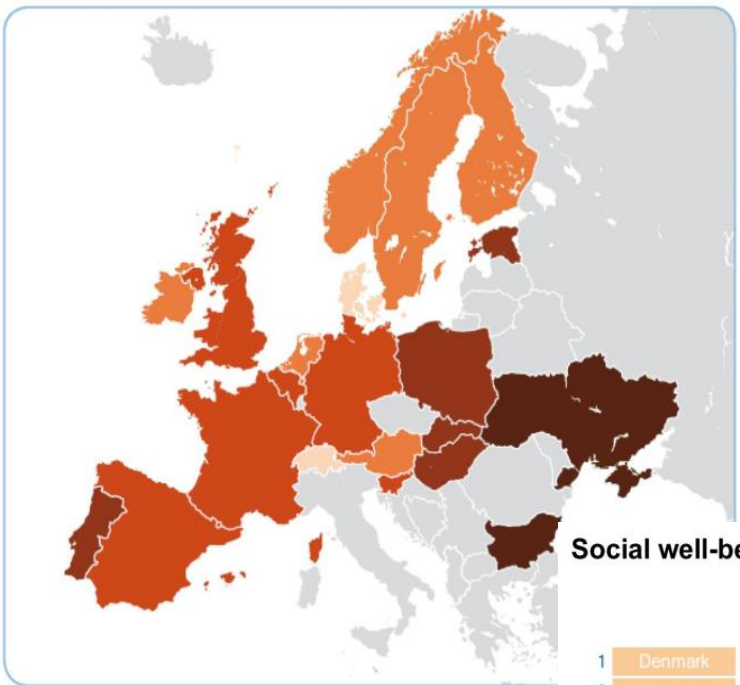
A jól-lét mérését pedig a fenntarthatósággal összefüggésben kell vizsgálni.

A jól-lét hangsúlyozása fontos, mert úgy tűnik, egyre nagyobb a szakadék az összesített GDP-adatokból származó információk és a között, hogy mi számít ténylegesen az emberek jól-léte szempontjából.

Egy olyan statisztikai rendszert kell kidolgozni, ami a piac aktivitásának mérését az emberek jól-létét középpontba helyező, valamint a fenntarthatóságot is megragadó mérésekkel egészíti ki.

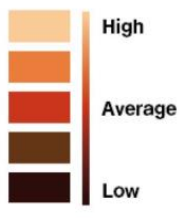
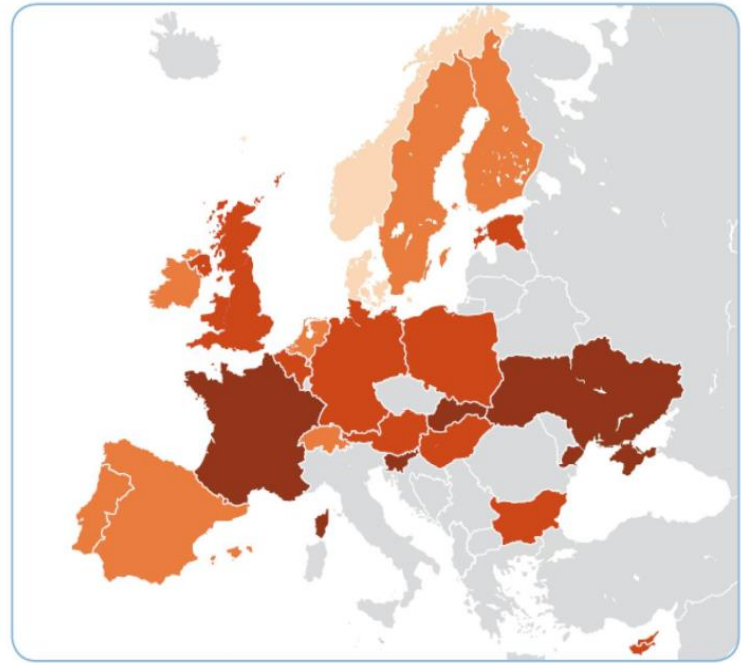
Personal well-being

- 1 Denmark
- 2 Switzerland
- 3 Austria
- 4 Norway
- 5 Finland
- 6 Ireland
- 7 Sweden
- 8 Netherlands
- 9 Cyprus
- 10 Belgium
- 11 Germany
- 12 Spain
- 13 UK
- 14 Slovenia
- 15 France
- 16 Poland
- 17 Estonia
- 18 Portugal
- 19 Slovakia
- 20 Hungary
- 21 Bulgaria
- 22 Ukraine

Social well-being

- 1 Denmark
- 2 Norway
- 3 Spain
- 4 Switzerland
- 5 Sweden
- 6 Ireland
- 7 Portugal
- 8 Netherlands
- 9 Finland
- 10 Austria
- 11 Hungary
- 12 Cyprus
- 13 Belgium
- 14 Bulgaria
- 15 UK
- 16 Estonia
- 17 Germany
- 18 Poland
- 19 France
- 20 Slovenia
- 21 Slovakia
- 22 Ukraine

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- **London, Párizs, Berlin, Bécs, Budapest, Prága**
(egységesen EUROSTAT-adatok alapján)
- Egy főre jutó GDP
- Munkanélküliségi ráta
- Egészségügyi mutatók → Kórházi ágyak száma
→ Gyakorló orvosok száma
- Betörések száma
- Háztartások internet-hozzáférése
- K+F-ráfordítás

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Egy főre jutó GDP (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	328%
	(= <i>Outer London</i>)	95%
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	180%
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	112%
Bécs	(= <i>Wien</i>)	165%
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	107%
Prága	(= <i>Praha</i>)	172%

* 2018-as adatok, PPS, NUTS-2 régiók, az EU-27 átlagának százalékában (EU-27=100%)
(Forrás: EUROSTAT, *GDP at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Egy főre jutó GDP (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	328%	
	(= <i>Outer London</i>)	95%	
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	180%	
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	112%	
Bécs	(= <i>Wien</i>)	165%	
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	107%	142% Budapest
Prága	(= <i>Praha</i>)	172%	57% Pest megye

* 2018-as adatok, PPS, NUTS-2 régiók, az EU-27 átlagának százalékában (EU-27=100%)
(Forrás: EUROSTAT, GDP at Regional Level, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Egy főre jutó GDP (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	328%	↙ ↘	587% Inner London (W)
	(= <i>Outer London</i>)	95%		178% Inner London (E)
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	180%	↘	75% Outer Ld. (E&NE) 88% Outer Ld. (S)
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	112%		119% Outer Ld. (W&NW)
Bécs	(= <i>Wien</i>)	165%		
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	107%	↙ ↘	142% Budapest
Prága	(= <i>Praha</i>)	172%		57% Pest megye

* 2018-as adatok, PPS, NUTS-2 régiók, az EU-27 átlagának százalékában (EU-27=100%)
(Forrás: EUROSTAT, GDP at Regional Level, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Munkanélküliségi ráta (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	10,2%
	(= <i>Outer London</i>)	9,1%
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	8,6%
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	11,9%
Bécs	(= <i>Wien</i>)	7,1%
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	8,8%
Prága	(= <i>Praha</i>)	3,6%

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, a 15-74 év közötti lakosságra vonatkozóan
(Forrás: EUROSTAT, *Labour Markets at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Kórházi ágyak száma (db, 2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	n.a. (England = 315)
	(= <i>Outer London</i>)	n.a. (England = 315)
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	601
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	593
Bécs	(= <i>Wien</i>)	791
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	773
Prága	(= <i>Praha</i>)	894

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, 100.000 lakosra számolva
(Forrás: EUROSTAT, *Health Statistics at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Gyakorló orvosok száma (fő, 2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	n.a. (London = 348)
	(= <i>Outer London</i>)	n.a. (London = 348)
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	402
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	454
Bécs	(= <i>Wien</i>)	664
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	383
Prága	(= <i>Praha</i>)	657

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, 100.000 lakosra számolva
(Forrás: EUROSTAT, *Health Statistics at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Betörések száma (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	n.a. (UK = 456)
	(= <i>Outer London</i>)	n.a. (UK = 456)
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	348
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	253
Bécs	(= <i>Wien</i>)	549
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	275
Prága	(= <i>Praha</i>)	220

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, 100.000 lakosra számolva
(Forrás: EUROSTAT, *Crime Statistics at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- A háztartások internet-hozzáférése (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	89%
	(= <i>Outer London</i>)	87%
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	86%
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	74%
Bécs	(= <i>Wien</i>)	74%
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	71%
Prága	(= <i>Praha</i>)	69%

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, az összes háztartás arányában

(Forrás: EUROSTAT, *Information Society Statistics at Regional Level*, 2019)

(OBJEKTÍV) TÁRSADALMI JÓL-LÉT NÉHÁNY EURÓPAI FŐVÁROS-TÉRSÉGBEN

- Egy lakosra jutó K+F-ráfordítás (2018)*:

London	(= <i>Inner London</i>)	1.075 € / fő
	(= <i>Outer London</i>)	126 € / fő
Párizs	(= <i>Île de France</i>)	1.552 € / fő
Berlin	(= <i>Berlin</i>)	1.038 € / fő
Bécs	(= <i>Wien</i>)	1.675 € / fő
Budapest	(= <i>Közép-Mo.</i>)	264 € / fő
Prága	(= <i>Praha</i>)	764 € / fő

* 2018-as adatok, NUTS-2 régiók, 1 lakosra jutó értékek, euróban megadva
(Forrás: EUROSTAT, *Science and Technology Statistics at Regional Level*, 2019)

	GDP / fő (átlag %- ában) (2018)	Munka- nélküli- ségi ráta (2018)	Kórházi ágyak száma (2018)	Gyakorló orvosok száma (2018)	Betö- rések száma (2018)	Internet- hozzá- férés (2018)	K+F rá- fordítás / fő (2017)
Inner London	1.	6.	(6-7.)*	(6-7.)	(5-6.)*	1.	3.
Outer London	7.	5.	(6-7.)*	(6-7.)	(5-6.)*	2.	7.
Île de France	2.	3.	4.	4.	4.	3.	2.
Berlin	5.	7.	5.	3.	2.	4.	4.
Wien	4.	2.	2.	1.	7.	5.	1.
Közép- Mo.	6.	4.	3.	5.	3.	6.	6.
Praha	3.	1.	1.	2.	1.	7.	5.

KÖVETKEZTETÉSEK

- Neoliberalizálódó nyugati nagyváros-térségek:
Gazdasági prosperitás, DE: közszolgáltatások erodálódása
- (Kelet-)Közép-Európa nagyváros-térségei:
„Fejletlenebbek”, DE: a jóléti állam öröksége (változóban?)
- A statisztikai adatok értelmezésének korlátai...
- Lokális szintű, kvalitatív vizsgálatok szükségessége
(városon belüli térbeli és társadalmi egyenlőtlenségek)

MISKOLCI
EGYETEM
UNIVERSITY OF MISKOLC

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

feketesandor@gmail.com

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE